

DR. NUSRET ŠEHIĆ (1927-2012)

Dr. Nusret Šehić, istaknuto ime naše historiografije, preminuo je nakon duge i teške bolesti 10. septembra 2012. godine u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje se, nakon dvije godine boravka u opkoljenom Sarajevu, sklonio kod svojih sinova. Rođen je 29. juna 1927. godine u Tuzli, a osnovnu i srednju školu završio je u Banjoj Luci. Studij nacionalne i opće historije završio je 1955. godine na Zagrebačkom sveučilištu. Nakon što je šest godina radio u Učiteljskoj školi u Banjoj Luci, bio je kao istaknuti nastavnik primljen na dužnost prosvjetnog savjetnika u Prosvjetno-pedagoškom zavodu u istome mjestu. U tom periodu (1955-1964) Šehić je publikovao u zagrebačkom *Istorijskom pregledu* i banjalučkim časopisima radove koji se odnose na nastavu historije i širu pedagošku problematiku, kritičke prikaze knjiga i udžbenika historije, ali i svoje prve naučne priloge. Iz ove grupe radova ističe se uspješni prilog *Otpor reformama Omer-paše Latasa u Bosanskoj Krajini*. Koristeći naučnu literaturu i objavljenu građu, Šehić je ne samo sistematizovao i upotpunio saznanje historiografije o ovoj temi nego je i formulisao niz vlastitih sudova.

Za Šehićevu naučnu karijeru prijelomni značaj imala je 1964. godina, kada je došao u Institut za istoriju u Sarajevo. Tu je, zahvaljujući svom svestranom obrazovanju i intelektualnoj zrelosti, te naučnoj znatiželji i velikoj marljivosti za nepunih petnaest godina prošao sve ljestvice zvanja – od asistenta, naučnog saradnika, višeg naučnog saradnika do naučnog savjetnika (1979). Do prelaska u sarajevski Institut, Šehićevi naučni radovi bili su posvećeni tematici Bosanske krajine i pretežno su se oslanjali na izvornu građu koju je mogao prikupiti u Banjoj Luci. Po dolasku u Sarajevo obraća svoj naučni interes temama međuratne bosanskohercegovačke i jugoslavenske historije. Pri tome je dominirajuća njegova usmjerenost ka nacionalnoj problematici i istoriji građanske politike, mada nisu izostajali ni vrijedni prilozi iz privredne historije, historije radničkog pokreta, historije historiografije i drugih. U fokusu Šehićeva interesovanja našle su se ekstremne nacionalističke organizacije između dva rata, a specijalno četništvo, kao izrazito srpski nacionalistički pokret. O ovoj problematici napisao je niz članaka. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1970. godine s temom *Četništvo u Bosni i Hercegovini 1918-1941. Politič-*

ka uloga i djelatnosti četničkih udruženja, koju je Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine objavila 1971. godine kao posebnu monografiju. Time je on učinio prvi ozbiljni naučni prodor u ovu delikatnu materiju. Mada je sebi postavio zadatak da istraži historiju srpskog četništva između dva rata u Bosni i Hercegovini, prelazio je tu granicu i nastojao je prikazati historiju četništva u širim jugoslovenskim i balkanskim okvirima. To se, prije svega, odnosi na povijesnu pozadinu i korijene tradicionalnog četničkog pokreta do 1918. godine, kao i ideologiju međuratnog četništva i ekstremnih organizacija srpskog nacionalizma izvan četništva. Ovo je on veoma uspješno obradio, i to u vrijeme kada još nije bilo naučne literature o pojedinim strankama koje su bile povezane sa četništvom. Rezultatima svojih istraživanja Šehić je dao značajan doprinos da se potpunije sagleda i uloga četništva u Drugom svjetskom ratu. On je došao do zaključka da između predratnih četničkih organizacija i organizacije Draže Mihajlovića postoji kontinuitet u pogledu ideološke organizacije, dok su različite okolnosti utjecale na to da nije moglo biti kontinuiteta u organizacionom smislu. Monografija dr. Nusreta Šehića o četništvu, koja je, kao i drugi njegovi radovi o ovoj i njoj bliskim temama, pisana bez političkih fraza i odmjenjenim stilom, dobila je nepodijeljenu priznanja naučne kritike. Kao veoma uspješno naučno djelo, knjiga je autoru donijela i Republičku nagradu "Veselin Masleša" za 1973. godinu. Njegove ocjene četništva poslužile su nizu najkompetentnijih domaćih i stranih naučnika kao polazište u njihovim radovima o četnicima u Drugom svjetskom ratu.

Šehićev naučni interes proširo se potom na novo tematsko područje, pa tako nastaje posebna grupa radova iz bosanskohercegovačke historije koji se odnose na period austrougarske uprave. Među njima dominira opsežna monografija *Pokret muslimana za vrijeme austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini* (Sarajevo, 1980). Ovo naučno djelo, kome je prethodio čitav niz većih studija istog autora, predstavlja najveći naučni domet iz ove tematske oblasti. Djelo je zasnovano na iscrpnoj analizi pretežno neobjavljene građe iz arhivskih fondova u Sarajevu i Beču, te iz brojnih zbirki objavljenih i nepublikovanih izvora u većem broju biblioteka. Pisac je podrobno rekonstruisao i analizirao nastanak i razvoj pokreta za vakufsko-mearifsku autonomiju, ali i veoma se iscrpno pozabavio nizom ekonomskih, socijalnih i političkih pitanja bosanskohercegovačke historije s kraja 19. i početka 20. vijeka, koja su bila bliže povezana s autonomnim pokretom muslimana. Njihovom obradom data je kompleksna slika uslova u kojima se razvijao ovaj pokret, kao i profil društvenih snaga koje su ga nosile. Izvršivši političku mobilizaciju muslimana, iz pokreta je izrasla Muslimanska narodna organizacija. Šehić je dao sliku unutrašnjih odnosa u muslimanskom autonomnom pokretu, obradio ulogu pojedinih socijalnih i političkih grupa, kao i vodećih ličnosti u njemu. Na osnovu vlastitih istraživanja dao je

svoj pogled na odnose između muslimanskog i srpskog autonomnog pokreta. Poseban značaj ima sistematska obrada agrarnog pitanja u muslimanskom autonomnom pokretu. Zbog svoje konzervativne društvene pozicije, veleposjedničko vodstvo pokreta nije moglo biti nosilac borbe za demokratizaciju političkog sistema, mada je od 1906. godine u svoj politički program unijelo zahtjeve u pogledu građanskih i političkih sloboda.

Prelazeći u svojim radovima tematski okvir muslimanskog autonomnog pokreta, Šehić je na nov način prikazao nastanak i socijalni profil provladine i maloučtjecajne Muslimanske napredne stranke ukazavši na rezultate koje su naprednjaci, predvođeni inteligencijom, postigli na polju kulture i savremenog obrazovanja.

U toku posljednje predratne decenije Šehić je ponovo preusmjerio svoje interesovanje na tematiku iz historije Bosne i Hercegovine na period koji označava kraj Prvog svjetskog rata i početak života u novoj državnoj zajednici. Publikovao je niz radova o različitim pitanjima političke, privredne i socijalne historije Bosne i Hercegovine u spomenutom razdoblju. Te predratnje omogućile su mu da uz dodatne napore objavi novo djelo *Bosna i Hercegovina 1918-1925. Politički i privredni razvoj*, u izdanju Instituta za istoriju u Sarajevu 1991. godine. Težište monografije je na analizi prilika nakon završetka Prvog svjetskog rata, koje su u Bosni i Hercegovini imale buran, i u odnosu na druge zemlje u novostvorenoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, umnogome specifičan ton. Podrobnije su osvijetljene okolnosti i način kako je Bosna i Hercegovina ušla u sastav nove Kraljevine, kao i uloga narodnih vijeća kao novostvorenih organa vlasti. Velika socijalna previranja na selu i gradu detaljno su prikazana. Pri tome je i politička strana agrarne reforme temeljito istražena. U tom kontekstu analizirano je do tada zapostavljeno tzv. beglučko pitanje. Iscrpno i veoma pregledno analizirao je formiranje građanskih političkih stranaka, njihove programe i socijalnu bazu, kao i uloge i učešće stranaka na parlamentarnim izborima 1920, 1923. i 1925. godine. Stranke su se formirale na nacionalno-vjerskoj osnovi zadržavajući umnogome karakteristike iz predratnog doba, dok partije osnovane na socijalnim i širim nacionalnim programima nisu mogle postići veći uspjeh. Privredna kretanja prikazana su zaključno sa 1924. godinom, do kada se osjeća izvjestan privredni prosperitet, koji već početkom 1925. godine pokazuje znake nastupajuće recesije. Odnos političkih snaga, uspostavljen na parlamentarnim izborima 1925. godine, ostao je nepromijenjen do proglašenja diktature 1929. godine. Ovu složenu političku i privrednu problematiku autor je vrlo uspješno uklapao u šire tokove razvitka na jugoslavenskom prostoru, što Šehićevo djelo, zasnovano na bogatoj izvornoj građi, uvrštava među najznačajnija ostvarenja naše historiografije međuratnog perioda.

U Šehićev naučni opus ulaze njegove brojne rasprave, članci, prilozi i kritički osvrti na historiografske publikacije. Tu je i njegovo aktivno učešće na nizu naučnih

skupova u zemlji i inozemstvu, na kojima je držao zapažene referate ili sudjelovao u diskusijama. Posebno je dao značajan doprinos u organizaciji naučnog rada u našoj sredini. Bio je član, odnosno predsjednik organizacionih odbora niza naučnih skupova koje je priređivao Institut za istoriju u Sarajevu, i to ili sam ili u zajednici s drugim naučnim institucijama. Kao član redakcije ili kao glavni i odgovorni urednik, sudjelovao je u profiliranju brojnih naučnih publikacija. Posebno se ističe njegov dugogodišnji doprinos uređivanju *Priloga*, časopisa Instituta. Dr. Nusret Šehić angažovao se kao glavni koordinator posebno značajnog historijskog poduhvata, koji je okupio oko 70 istraživača, i to ne samo iz Bosne i Hercegovine nego i pojedince iz drugih centara. Riječ je o tzv. Društvenom cilju XIII/2, srednjoročnom i dugoročnom programu istraživanja historije Bosne i Hercegovine, u kome su bili formulisani naučni zadaci od oko 60 posebnih projekata. Poseban je Šehićev doprinos bio u animiranju većeg broja uglednih historičara da se prihvate obrade pojedinih tema, pa su napisane brojne studije, rasprave i članci, organizovani naučni skupovi, i do rata 1992. godine bila su završena 32 projekta. Agresija na Bosnu i Hercegovinu i rat prekinuli su ovu djelatnost.

Historičari Sarajeva dali su svoj prilog otporu barbarskom uništavanju Sarajeva i njegovih stanovnika, kao i svih kulturnih vrijednosti. Na multidisciplinarnom naučnom skupu pod naslovom *Pola milenijuma Sarajeva*, održanom od 19-21. marta 1993. godine, u najdramatičnijim danima opsade grada, dr. Nusret Šehić naglasio je potrebu temeljite valorizacije naše historiografije i ujedno upozorio na potrebu preispitivanja niza pojava i događaja iz naše dalje i bliže prošlosti, jer su one jednostranim ocjenama i falsifikatima dobile kvalitet neospornih istina. Posebno je naglasio da se mora raskrstiti s lažnim mitom o posebnoj misiji srpskog naroda na ovom prostoru i njegovoj predodređenosti da tu dominira, te se vratiti na zdrave početke srpske historiografske znanosti obilježene djelom Ilariona Ruvarca. Preživljavajući gotovo dvije godine u teškim uvjetima opsade grada, dr. Nusret Šehić ostavio je iza sebe rad *Dnevni zapisi o životu u Sarajevu pod četničkom opsadom tokom 1992. i 1993. godine*, u dvije knjige, publikovane 2003. godine u Sarajevu. *Dnevni zapisi*, kao svjedočanstvo savremenika, dobili su formu svojevrsne hronike zbivanja i života u opkoljenom gradu. Rad je posvećen žrtvama nacionalističkog bezumlja.

Naučno djelo dr. Nusreta Šehića obogatilo je našu historiografiju i prokrčilo puteve novim generacijama historičara ■

Dževad Juzbašić